

HJEMSTAVNSLIV

Lidt fra Spillemandsbøgerne

✧ 4. ✧

»Han spillede noget dødt« er en Kritik, enhver der giver sig aktivt af med Musik, vist meget nødtigt vil have heftet paa sig. Og kan man ikke blæse Liv i de i sig selv døde Noder, er man ikke ret skikket til at spille — for andre i hvert Fald, ligesom den, der læser ensformigt og kedeligt, kun vil virke søvndyssende som Oplæser. At give Liv gælder ikke mindst med Hensyn til Udførelsen af vor gamle Spillemandsmusik, hvor Melodien tit er ganske jævn, og Takten mange Gange er en Smule »3 eller 4-kantet« — til Forskel fra Nutidens importerede Dansemusik med de hidsende Rytmer.

Spillemanden, hvis Opgave det jo er at sætte Dansen i Gang og under denne med sin Fiol stadig at levendegøre Ideen i Dansen, maa selvfølgelig have Temperament, der smitter de dansende, men det er ikke helt nok med det. Han maa, for at gælde for en rigtig Spillemand, forstaa den Kunst, man kalder Frasering. Hermed menes, med sit Buestrøg adskille og forbinde Tonerne, at ikke det hele bliver een lang kedelig Streg af Toner, men saadan at Danserytmen træder klart frem. For at dette kan ske, maa der selvfølgelig først i Noderne været angivet Fraserings-tegn, d. v. s. Buer og Prikker, og paa det Punkt lades vore Spillemand af i Dag noget i Stikken af det trykte Stof. Der er Fraserings-tegn i Egnshefterne, men lidt tilfældigt anbragt, saa man kan faa det Indtryk, at det ikke i Almindelighed er nødvendigt at regne med dem. Men det er helt forkert. Blader man de gamle Spillemandsbøger igennem, opdager man hurtigt, at der findes Masser af Eksempler paa forskellige Fraseringsmaader, og naar denne Artikel skrives, er det derfor dels for at meddele et og andet om de gamle Spillemands Maade at udføre Musikken paa, dels for at undersøge, om der af det gamle Stof kan udtrages visse almene Regler for Frasering til Brug for vore Dages Folkedans, og endelig i det lønlige Haab, at man ved Nyudgaver af Hefterne o. l. vil tage mere Hensyn til den Side af det musikalske Stof — og at Spillemandene i højere Grad vil forstaa Betydningen af denne Sag. Og lad os nu kigge lidt i de gamle Nodebøger.

Det viser sig hurtigt ved Gennemgangen, at nogle Spillemand næsten har udeladt Fraserings-tegnene — velsagtens fordi de var helt indlevet i den Teknik og ikke fandt det Umagen værd at spille Tid med at notere, hvad de i Forvejen vidste. Heldigvis for os er der dog som nævnt mange, der omhyggeligt har forsynet Noderne med Buer og Prikker, og det kan med det samme fastslaas, at Enigheden om, hvordan de forskellige Nodegrupper skal udføres, er stor — og uafhængig af Tid og Sted. Men lad os tage nogle Eksempler, der bedre end mange Ord kan forklare Sagen. For at spare paa Pladsen kan der dog kun gives nogle faa Takter af hvert Eksempel, men det skulde være nok til at illustrere Meningen.

Eks. 1 a og b og Eks. 2 er fra Haarby Fyn 1764. Her har vi i Eks. 1 tilsyneladende to ens Nodefigurer (4 8de Dels Noder i hver Takt), men Fraseringen er forskellig. Hvorfor? Fordi a er bygget op af Motivsekvenser (undskyld det lidt svære Ord, det betyder kun, at et Motiv gentages nøjagtigt, blot i ændret Toneleje, her altsaa de to Toner g-fis, der gentages som fis-e, e-d, d-cis), medens Eks. b viser et Brudstykke af en Skala. Netop for at vise Sekvenserne er Bindebuerne i Eks. a derfor anbragt. I Eks. 2 er der ingen Sekvenser: Noderne g-h i Takt 2 gentages i samme Toneleje, derfor bindes de første Gang sammen, anden Gang hopper de let hen over Strengen for at gøre Musikken mere livlig og afvekslende. De nævnte Eksempler kan selvfølgelig udmærket demonstreres paa andre Instrumenter end Violin — ogsaa paa Klaver.

Eks. 3 er ligeledes fra Haarby, antagelig fra Tiden 1770-1800. Læg mærke til hvordan Prikken under sidste Node i de to første Takter giver Lystighed, medens Takt 3 med sine Bindinger ligesom bremser Kaadheden lidt og giver Adstadigheden, hvad den tilkommer.

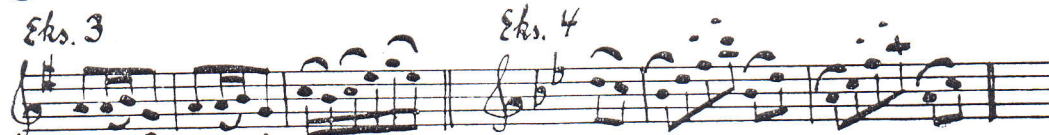
Eks. 4 fra Voldtofte Vestfyn 1831 giver en morsom Frasering, der baade træffes i Menuet og Vals, medens Eks. 5 fra Saltofte fraserer Valsen næsten endnu elegantere.

Fra Fyn rejser vi hurtigt til Taasinge med sine mange dejlige Spillemandsbøger. Eks. 6 og 7, Vaarø

Exs. 1 *a* *b* Exs. 2

Exs. 3 Exs. 4

Exs. 5 Exs. 6

Exs. 7 1 2 3 4

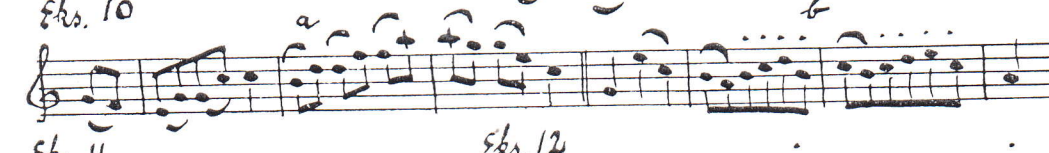
Exs. 8

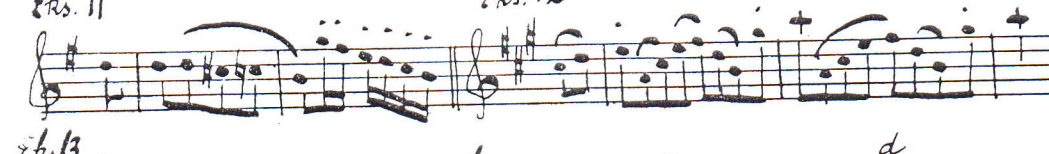
Exs. 9

Exs. 10 *a* *b*

Exs. 11 Exs. 12

Exs. 13 *a* *b* *c* *d*

e. *f.* *g.* *h.*

Exs. 14 *a* *b* o. s. v.

1804, viser Frasering af Engelsk Dans og Vals. Den første — een af de mest yndefulde Melodier, man kan tænke sig — er der ingen Problemer ved, de to første Taktninger er bundne, de to sidste springende. Og det kan siges med det samme, at saadan fraseres der i de allerfleste Tilfælde, naar Takten er 2/4 (4/8). Eks. 7 viser ogsaa noget typisk med de to sidste Noder i Takten springende i de tre første Takter. Derimod er de bundne i Takt 4, og det kommer af, at vi med 2det Taktslag i Takt 4 er færdige med første Periode i første Reprise; de to sidste Toner i denne Takt er Optakt til næste 4-Takts Periode. Det er netop een af Fraseringsfunktioner, at knytte de Noder, der er »i nær Familie« sammen uden Hensyn til de tilsyneladende spærrende Taktstreger. (Se ligeledes Eks. 12).

Inden vi forlader Taasinge, skal vi lige se paa to Eksempler mere, fra Aarene 1818-1828. Eks. 8 er ligeledes en Vals, men her fraseret paa en anden og mere kunstfærdig Maade, end man ellers træffer paa. Man mærker den professionelle Musikers Indflydelse — maaske fra Valdemar Slot. Eks. 9, en Menuet, kan vist ikke tænkes bedre fraseret: Med smaa, sirlige dog værdige Trin skrider Ottendedelene af Sted, to og to — man kunde næsten sige med hinanden i Haanden! Her vilde Staccatoprikker over de to sidste Taktninger kun virke som to Skærslibere i et adeligt Frøkenkloster!

I de jyske Nodebøger finder vi naturligvis ogsaa mange Fraseringsmaader, anvendt paa samme Vis som paa Øerne. Blandt de mange Nodebøger vælger vi Agerkrogbogen fra ca. 1830 og ser lidt paa Eks. 10, en Vals, vist alle nu kender. Læg Mærke til Forskellen mellem 1ste Reprise (a) med de lidt tunge Nodegrupper, tungt Fodtøj og Vadmæl kunde man frites til at sige — og sidste Repriseres skælmske Staccato (b). Eks. 11, en Kontradans, viser — som mange andre Eksempler — at den springende Bue ogsaa mestredes i hurtig Bevægelse. Der skal nogen Øvelse til at gøre det overlegent, de Gamle var skam ingen Sinkere!

For ikke at virke for trættende — det skal jo ikke være en lærd Afhandling, kun en lille Mundsmag for Interesserede — er det vist paa Tide at slutte Eksempelrækken, den kunde ellers fortsættes med mindst 100 endnu, men de fleste vilde være Gentagelse og Bekræftelse. Dog kan jeg ikke dy mig for at bringe et sidste Eksempel, denne gang paa en meget udpekuleret Frasering. Eks. 12 er fra Strammelse Taasinge omkring 1830-35, og Dansen hedder vist Madelot (Navnet er meget utydeligt skrevet). Det ser ud som en helt koncertmæssig Frasering, men kendte man Dansen, hvad vist desværre ikke er Tilfældet, er det troligt, at den ejendommelige Maade at binde og ad-

skille Tonerne paa, netop vil være i fuld Overensstemmelse med Dansetrin og -figurer.

Det er som sagt langt fra alle Nodebøger, der har nævneværdigt med Fraseringstegn. Spillemanden var i de fleste Tilfælde klar over Spillemaaden, der sikkert gik i Arv fra en Generation til den næste, saa han behøvede dem ikke. Men skulde han bruge Bogen til Undervisningsbrug, og det er der mange Eksempler paa, var de jo nødvendige. Det er vel een af Grundene til, at de i nogle Bøger er optegnet ret omhyggeligt. Endvidere har ikke alle Spillemand været lige omhyggelige med Nedskrivningen — det viser sig ogsaa baade ved de mange Skrivefejl og de mange Inkonsekvenser i Fraseringstegnene, og selvfølgelig har heller ikke alle Spillemand været Mestre i at føre Buen. Men den virkelig gode Spillemand, ham der var Bud efter i mange Sogne og uden hvem, Gildet ikke blev det, det skulde, han har med eller uden Noder og Fraseringstegn spillet saa Buen slog Gnister og smittet Gamle og Unge med den Livsglæde, der ikke maa mangle i Folkedansen, som i vor Tids Genopliven og Genoplevelse — uden den Livsglæde — kun vil være et lidt støvet Museumsstykke til Opvisningsbrug. Men for at opnaa det helt rigtige, er ogsaa for vore Dages Spillemand baade Temperament og Fraseringsviden nødvendig. Temperament er en medfødt Gave, men Frasering kan læres og er for Opnaelse af et godt Resultat lige saa nødvendig at tilegne sig som Nodelæsning.

Det lyder meget godt, vil maaske en og anden sige, men naar nu vore Noder tit mangler de nødvendige Fraseringstegn, hvad saa? Ja, der er i hvert Fald to Veje, man kan gaa:

Den ene er den historiske. Vi maa gaa i Lære hos de gamle Spillemand i den Udstrækning, de med deres Eksempler i Bøgerne kan hjælpe os. Og det er — med de mange typiske Træk vi finder der — ingen ringe Hjælp. Kun maa vi gøre os klart, at mange Spillemand var Individualister, der hver for sig godt kunde frasere de samme Figurer forskelligt. Eks. 13 a-h viser forskellige, almindeligt forekommende Spillemaader fra de gamle Bøger, ligesom de fleste af Eksemplerne 1-10 vil vise karakteriske Træk, der atter og atter gaar igen i de fleste Spillemandsbøger.

Den anden Vej er den personlig-musikalske: Hver god Spillemand vil ud fra sit Kendskab til Folkedansen kunde frasere den hertil hørende Melodi — med en vis Hensyntagen til gammel Fraseringsbrug — saaledes, at ogsaa de dansende mærker det og maaske faar et ekstra Skub bort fra »det døde«. Og hellere frasere lidt forkert end slet ikke frasere! Det kan maaske belyses ved et Eksempel: Eks. 14 a fra Langeland ca. 1840-45 har i første Takt en meget afvekslende, men ogsaa — i Tretures Tempo — ret

svær Frasering. Eks. 14 b viser, hvorledes man eventuelt kunde frasere, hvis man ikke havde »Opskriften« — og den vilde i og for sig være udmærket og lettere spillelig.

Løvrigt hænger Spørgsmaalet om en stor Del af Spillemandsmusikkens Frasering saavel som om Form i det Hele taget sammen med det 18de Aarhundredes Musikopfattelse. Her var maaske en tredje Vej at gaa, men da den kræver meget af den, der vil gaa

den, skal den hermed kun lige være antydet.

Mon ikke hele dette Spørgsmaal om Frasering bør tages grundigt op ved de fremtidige Spillemandskurser og Udgivelser af Spillemandsmusik? Ikke just fordi det er historisk rigtigt at gøre det, men fordi Musikkens — ogsaa Spillemandsmusikkens — Liv altid vil være knyttet til Melodien og dens Frasering, spillet med Temperamentets Bue.

H. Vad Thomsen.